

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін

ФІЛОСОФІЯ

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальності
054 «Соціологія»

Харків
2022

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін

ФІЛОСОФІЯ

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальності
054 «Соціологія»

Затверджено рішенням
Науково-методичної ради
Факультету МАП ДБТУ
Протокол № 1
від 22 вересня 2022 р.

Харків
2022

УДК

Ф 56

Схвалено
на засіданні кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін
Протокол №1 від 25 серпня 2022 р.

Рецензенти:

В. В. Прокопенко, д-р філос. наук, проф., професор кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада ХНУ ім. В.Н. Каразіна;

С. Г. Пилипенко, канд. філос. наук, доц., доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін.

Ф 56

Філософія : метод. вказівки до самостійного вивчення дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ден. та заоч. форми здобуття освіти зі спец. 054 «Соціологія» / Державний біотехнологічний університет; авт.-уклад. Д. Л. Кобелева. – Харків : [б. в.], 2022. – 13 с.

Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Філософія» розроблено відповідно до навчальної програми. Включає опис, ціль програму та структуру дисципліни; матеріал для самостійного опрацювання, рекомендовану літературу, питання для самоконтролю.

Видання призначено здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальності 054 «Соціологія».

УДК

Відповідальний за випуск: Н. І. Моїсєєва, д-р екон. наук, проф.

© Д. Л. Кобелева, укладання, 2022
© ДБТУ, 2022

Зміст

Вступ.....	5
Опис навчальної дисципліни.....	5
Мета навчальної дисципліни.....	5
Програма навчальної дисципліни.....	6
Структура навчальної дисципліни.....	6
Самостійне опрацювання тем	7
Рекомендована література.....	9
Питання для самоконтролю.....	11

Вступ

Програма курсу «Філософія» зорієнтована на те, щоб дати студентам цілісне уявлення про особливість філософського знання, специфіку вирішення філософією проблем, які хвилювали і продовжують хвилювати людство, розкрити творчу роль філософії в сучасній культурі.

У програмі головна увага зосереджена на вузлових інтелектуальних пунктах розвитку філософського знання у контексті європейської і світової цивілізації. Беручи до уваги обмежені часові рамки, в курсі філософії передбачається ознайомлення здобувачів тільки з найбільш важливим і необхідним.

Філософське знання є принципово історичне і невідривне від всесвітнього історико-філософського процесу. Тому програма дисципліни знайомить студентів з історією філософії. Особлива увага приділяється вітчизняному історико-філософському процесу.

Смисложиттєвий світоглядний зміст курсу виявляється у таких глибинних та вічних питаннях людського існування в світі, як питання свободи, щастя, сенсу життя та смерті. Чинною програмою передбачено аналіз культури як діяльного аспекту людської сутності, засобів та результатів її реалізації.

Основний метод і форма вивчення курсу повідомлення нових знань – лекційний курс та семінарські заняття.

Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія» посідає важливе місце в структурно-логічній схемі підготовки студента і буде корисна майбутнім фахівцям з точки зору засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності, ознайомлення із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм філософського мислення, створення умови для формування світоглядно-методологічної культури здобувачів вищої освіти та засад наукового мислення.

Мета навчальної дисципліни

Мета лекційного навчального курсу та семінарських занять – надання знань з філософії як світогляду людини, або сукупності поглядів на світ у цілому та ставлення людини до цього світу, в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних, етичних і соціальних проблем буття; підготовка здобувачів до вивчення основних понять, принципів, законів та їх системних зв'язків в площині навчальної дисципліни, а також активного використання знань в практичній діяльності особистості.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Історичний розвиток предмету філософії

Лекція 1. Предмет та функції філософії.

Лекція 2. Філософія Стародавньої Греції.

Лекція 3. Східна філософія.

Лекція 4. Філософія Середньовіччя та Відродження.

Лекція 5. Філософія Нового часу.

Змістовий модуль II. Сучасна філософія

Лекція 6. Просвітництво.

Лекція 7. Німецька класична філософія.

Лекція 8. Некласична філософія.

Лекція 9. Сучасна філософія.

Лекція 10. Філософська думка в Україні.

Структуру навчальної дисципліни

Обсяг курсу – 3 кредити (ECTS): 20 годин лекції, 20 годин – практичні заняття, 50 годин – самостійна робота, екзамен.

Форма навчання	Кредитні модулі	Всього		Розподіл навчального часу за видами занять			Семестрова атестація
		кредитів	годин	лекції	семінарські заняття	Індивід. завдання	
<i>Денна</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>90</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>реферат</i>	<i>екзамен</i>

Самостійне опрацювання тем

Модуль I. Історичний розвиток предмету філософії.

Тема 1. Предмет та функції філософії.

Поняття світогляду, його історичний характер і типи (міфологія, релігія, філософія, наука); специфіка філософії як форми суспільної свідомості; поняття та функції філософії (соціальна, праксеологічна, пізнавальна, методологічна, критична, прогностична, інтегративна); основні проблеми філософії та їх характеристика; філософські напрями: онтологія, гносеологія, логіка, етика, естетика, аксіологія; філософські дисципліни: філософія історії, культури, науки, освіти, техніки, релігії, мови, соціальна філософія, філософська антропологія, історія філософії.

Тема 2. Філософія Стародавньої Греції.

Культурно-історичні умови виникнення філософії; критерії періодизації історії філософії; основні риси та етапи Давньогрецької філософії: філософія досократиків (мілетська, ефеська, піфагорійська, елейська школи); становлення онтології як вчення про першооснови буття та сущого; розвиток гносеологічних ідей; атомістична теорія Левкіппа і Демокріта: концепція множинності першооснов світу; Сократ та софісти: антропологічний поворот у давньогрецькій філософії; філософія класичного періоду (філософські системи Платона та Аристотеля); елліністична філософія.

Тема 3. Східна філософія.

Особливості філософії Стародавнього Сходу; відношення між філософією і релігією в межах східного світогляду; періодизація Індійської філософії (ортодоксальні та неортодоксальні школи); Веди як першооснова філософських роздумів індійських філософів; філософська концепція Буддизму; філософія Давнього Китаю: різноманітність шкіл; Конфуціанство – соціальна філософія та етика; Даосизм: концепція «недіяння».

Тема 4. Філософія Середньовіччя та Відродження.

Основні риси Середньовічної філософії; геоцентризм; монотеїзм; патристика; вчення Августина Блаженного; схоластика; вчення Фоми Аквінського; докази буття Бога; суперечка номіналістів та реалістів щодо природи універсалій; проблема співвідношення знання та віри; основні гуманістичні ідеї філософії Відродження; антропоцентризм; пантеїзм.

Тема 5. Філософія Нового часу.

Соціальні та культурні передумови філософії Нового часу; наукова революція; основні ідеї та напрями філософії Нового часу; полеміка раціоналізму та емпіризму; гносеологія Ф. Бекона: індуктивний метод, вчення про ідоли; раціоналістичний метод Р. Декарта, його метафізика, та концепція про уроджені ідеї; моністичне вчення Б. Спінози про субстанцію; Монадологія В. Г. Лейбніца – плюралістична концепція субстанції; Вчення Т. Гоббса та Дж. Локка про державу та суспільний договір.

Модуль II. Сучасна філософія.

Тема 6. Просвітництво.

Філософія епохи Просвітництва, та її суспільно-правовий ідеал; основні засоби побудови нового суспільства – освіта і виховання; «Енциклопедія» Д. Дідро і Д'Аламбера як втілення ідеалу Просвітництва щодо розповсюдження освіти та знання; теорія суспільного договору; концепція поділу влади; природне становище та природні права людини як основа побудови суспільних відносин; соціально-політичні погляди Вольтера та Ж.-Ж. Руссо.

Тема 7. Німецька класична філософія.

Основні риси та особливості німецької класичної філософії; обґрунтування Кантом загальності та необхідності наукового знання; «Критика чистого розуму»; суб'єктивний ідеалізм Фіхте; діяльність «Я» як початок всього сущого; діалектика Фіхте; натурфілософія Шеллінга; філософська система Гегеля; антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.

Тема 8. Некласична філософія.

Загальна характеристика некласичної філософії: відмова від «диктату розуму» та плюралістичність напрямків; А. Шопенгауер як засновник сучасного європейського ірраціоналізму; поняття «екзистенції» у С. Кьєркегора та критика Гегеля; «філософія життя» та Ф. Ніцше; філософія позитивізму (О. Конт та перший позитивізм, емпіріокритицизм, неопозитивізм, постпозитивізм); філософія США – прагматизм. Психологія З. Фрейда; теорія архетипів К.Г. Юнга; феноменологія Е. Гуссерля – поняття «феноменологічної редукції».

Тема 9. Сучасна філософія.

Екзистенціалізм 20 століття: буття людини в епоху глобальних криз; «Буття та час» М. Хайдеггера; структуралізм та постструктуралізм – Ф. де Сосюр, К. Леви-Стросс, Р. Барт, Ж. Лакан, М. Фуко; аналітична філософія – Дж. Мур, Б. Рассел, Л. Вітгенштейн; Х.Г. Гадамер та філософська герменевтика; західноєвропейська релігійна філософія та філософія історії; філософія постмодерна – відмова від претензій законодавчого розуму.

Тема 10. Філософська думка в Україні.

Філософські ідеї в культурі Київської Русі; вплив християнства на розвиток філософської думки Русі; філософська думка Києво-Могилянської академії; філософські ідеї просвітницької ідеології Кирило-Мефодіївського товариства; Г.С. Сковорода – вчення про дві натури та три світи, поняття сродної праці; філософські ідеї у творчості діячів української культури ХІХ - першої половини ХХ століття; «філософія серця» П. Юркевича; М. Драгоманов як ідеолог «Українського народолюбства»; І.Я. Франко – філософ, мислитель, письменник; його вплив на духовний процес в Україні; українська філософія у радянський та пострадянський період.

Рекомендована література

1. Кривуля О. М. Філософія [Текст] : навч. посіб. / О. М. Кривуля ; ХНУ. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – 592 с.
2. Петрушов В. М., Толстов І.В. Філософія: нормативний курс : Навчальний посібник. – Харків : УкрДАЗТ, 2013. – 341 с.
3. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. [Текст] : підручник / М. І. Горлач, В. Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко [и др.]. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 1026 с.
4. Лозовий В. О. Філософія. Логіка. Етика. Естетика [Текст] : підруч. / В.О. Лозовий , С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов. – Х. : Право, 2009. – 574 с.
5. Горський В. С. Історія української філософії [Текст] : навч. посіб. / В.С. Горський. - 4-е вид., доп. – К. : Наук. думка, 2001. – 376 с.
6. Причепій Є. М. Філософія [Текст] : підруч. / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – 3-тє вид., стер. – К. : Академвидав, 2009. – 592 с.
7. Філософія : Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / За ред. І.Ф. Надольного. – К. : Вікар, 2002. – 516 с.

8. Філософія : навч. посіб. для вищ. навч. закл / За ред. І.Ф. Надольного. – К. : Вікар, 1999. – 622 с.
9. Петрушенко В. Філософія : навч. посіб / В. Петрушенко. – 4-е вид, стереотип. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 506 с.
10. Подольська Є. А. Філософія: 100 питань - 100 відповідей [Текст] : навч. посіб. / Є. А. Подольська, Т. В. Подольська. – К. : ІНКОС, 2008. – 351 с.
11. Вступ до філософії. Кредитно-модульний курс [Текст] : навч.-метод. посіб. для студ.-заоч. / за ред. Л. М. Нікітіна. – 3-тє вид., доп. та перероб. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 256 с.
12. Хамітов Н. Філософський словник. Людина і світ. [Текст] : словарь / Н.Хамітов, С. Крилова. – К. : Центр навч. л-ри, 2007. – 259 с.
13. Фірсова Л. В. Релігієзнавство [Текст] : підруч. / Л. В. Фірсова , І П Черних, Л.І. Тараненко ; за ред. Л. В. Фірсової ; ХНТУСГ. – Х. : Б.в., 2007. – 285 с.
14. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): підручник для студ. вищих навч. закл. / В.П. Андрущенко; М-во освіти України, Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т вищої освіти АПН України. – Київ: Тандем, 2000. – 416 с.
15. Кремень В. Г. Філософія управління [Текст] : підруч. / В. Г. Кремень, С.М. Пазиніч, О. С. Пономарьов. – К. : Знання України, 2007. – 360 с.
16. Бабаєв В.М. Соціальне пізнання / В.М. Бабаєв, О.С. Пономарьов, С.М. Пазиніч, С.О. Заветний. – Х. : Харківський національний університет міського господарства, 2014. – 313 с.
17. Заветний С.О., Пономарьов О.С., Підбуцька Н.В. Філософські аспекти конфліктів у міжособистісному спілкуванні : Навчально-методичний посібник. – Харків : ХНТУСГ, 2013. – 60 с.
18. Белебега І.О. Філософія українського світогляду : Навчальний посібник. – Харків : Міськдрук, 2013. – 398 с.
19. Абашнік В. О. Професійна етика : Навчально-методичні матеріали. Харків. – ХНТУСГ. – 2012. – 42 с.

Електронний ресурс

Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>

Бібліотека ДБТУ. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>

Електронна бібліотека. URL: <http://lib.meta.ua/>

Студентська електронна бібліотека URL: <http://www.lib.ua-ru.net/>

Питання для самоконтролю

1. Поняття світогляду. Історичні форми світогляду.
2. Філософія як форма світогляду.
3. Культурно-історичні умови виникнення філософії.
4. Основні проблеми філософії та філософські напрями.
5. Особливості філософії Давнього Сходу (Індія, Китай).
6. Своєрідність античної філософії і її фундаментальні проблеми.
7. Філософські погляди Сократа та софістів.
8. Місце й роль вчень Платона в європейській філософії.
9. Аристотель як систематизатор античної філософії.
10. Основні риси та періоди філософії Середньовіччя.
11. Патристика. Вчення Августина Блаженого.
12. Схоластика та вчення Фоми Аквінського.
13. Проблема співвідношення знання та віри у Середньовічній філософії.
14. Загальна характеристика філософії епохи Відродження: антропоцентризм; гуманізм; натурфілософія; пантеїзм.
15. Наукова революція XVII ст. і проблеми методу пізнання у філософії (Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза.).
16. Емпірична гносеологія Нової доби. (Т. Гоббс, Дж. Локк).
17. Раціональна гносеологія Нової доби. (Г. Лейбніц, І. Кант).
18. Соціально-політичні погляди Т. Гоббса.
19. Реформація як соціально-культурний феномен Західної Європи 16 ст.
20. Філософія епохи Просвітництва. (Ф. Вольтер, Ж. Руссо, Ж. Ламетрі, А. Гельвецій, П. Гольбах, Д. Дідро).
21. Загальна характеристика Німецької класичної філософії.
22. Основи ідеї та структура філософської системи І. Канта.
23. Загальна характеристика Некласичної філософії.
24. Ірраціоналізм А. Шопенгауера.
25. Філософія екзистенціалізму (М. Хайдеггер, К. Ясперс, Ж. Сартр, А. Камю).
26. Національні особливості американської філософії прагматизму.
27. Філософія позитивізму: етапи розвитку.
28. Філософія науки: індуктивізм (О. Конт, С. Мілль).
29. Філософські погляди Ф. Ніцше.
30. Філософська антропологія.
31. Сутність філософської герменевтики (Х. Гадамер, П. Рікер).

32. Основні тенденції західної релігійної філософії ХХ ст.
33. Основні риси і проблеми сучасної західної філософії.
34. Філософія психоаналізу.
35. Філософія постмодернізму.
36. Концепція соціуму в постмодернізмі.
37. Загальні риси Української філософії.
38. Українська філософія в контексті світової філософії.
39. Проблема людини і суспільства в Українській філософії.
40. Вчення Г.С. Сковороди.

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни

Автор-укладач

КОБЕЛЄВА Даля Леонідівна

Формат 60x84/16

Гарнітура Times New Roman

Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. _.

Тираж ___ пр.

Державний біотехнологічний університет
м. Харків, 61002, вул. Алчевських, 44